

GYERMEKÚT

FEJLŐDÉS

MIKOR FORDULJUNK SZAKEMBERHEZ?

CSALÁDBARÁT
ORSZÁG
NONPROFIT KÖZHASZNÚ KFT.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

KEDVES SZÜLŐK!

Mindannyian örömmel figyeljük gyermekünk fejlődését, és aggódunk, amikor valamit lassabban csinál, ha másképp fejlődik, viselkedik, mint a többi, hasonló korú gyermek. Ilyen esetekben megnyugtató, ha valakit megkereshetünk a kérdéseinkkel, akitől útbaigazítást kapunk azzal kapcsolatban, hogy hová forduljunk a gyermekünkkel, s hogy ki fog segíteni a probléma megoldásában.

Tájékoztató füzetünk segítséget nyújt Önöknek abban, hogy megfelelően követhessék gyermekük fejlődését, illetve tájékoztatást ad arról, hogy milyen fejlődésbeli elmaradás esetén szükséges feltétlenül felkeresniük a védőnőt és a gyermeket ellátó háziorvost. Legelőször ők azok, akik válaszokat adhatnak kérdéseikre és meg tudják mondani, milyen szakemberhez forduljanak, hogy a felmerülő probléma azonosításra kerüljön, és melyik intézmény, szolgáltatás biztosítja, hogy a gyermek ezután megkapja a számára szükséges fejlesztő, terápiás ellátást.

A szerzők

MIRE FIGYELJÜNK GYERMEKÜNK FEJLŐDÉSÉNÉL?

Az első néhány életévben fejlődik leggyorsabban a gyermekünk, és egyben ez a legsérülékenyebb időszak is az életében. Különösen az első három évnek van kiemelt jelentősége, hiszen a fizikai, lelki, szociális és értelmi fejlődés ekkor alapozódik meg. A gyermek növekedése során különböző életkorbeli mérföldkövekhez jut el, amikor fejlődésében nagyobb változások zajlanak. Az újszülöttkor után ilyen kiemelt életkor a 3, 6, 9, 12, 18 hónapos, majd a 2 és 3 éves kor. Fontos tudnunk, hogy ezekben az életkorokban mi az, amit tud már a baba, és melyek azok a jelek a fejlődésében, viselkedésében, amelyek arra figyelmeztetnek, hogy érdemes szakemberhez fordulunk. Bár minden baba a saját ritmusában fejlődik, amennyiben gyermekénél az adott életkorban a felsorolt jelek bármelyikét tapasztalja, forduljon a védőnőhöz, illetve a gyermek háziorvosához!

AZ ÚJSZÜLÖTT

Életének első óráiban az újszülöttnak elsősorban az édesanyja jelenti a biztonságot: ismerős és megnyugtató számára a hangja, a lélegzetvétele és a szívverése. Az újszülött túlélését, egészséges felnövekedését az igényeire kellően odafigyelő gondozók képesek biztosítani. A fejét már születésétől fogva tudja emelni, fordítani, majd fejlődése során az izmai egyre erősebbé válnak. Keze azonnal megragad mindent, ami a tenyerébe kerül. A körülötte lévők arca és hangja – különösen a szüleié – vagy bármilyen mozgó tárgy felkelti az érdeklődését. Szívesen követi a kiságy fölé tett színes, mozgó tárgyakat és szereti, ha minél többet beszélnek hozzá. A hangos zajokra összeressen, esetleg sírni kezd. Minél kisebb egy gyermek, annál kevésbé képes megfogalmazni, mi is a problémája, így a sírás a leghatékonyabb eszköze arra, hogy ezt kifejezze. A szülők egy idő után meg tudják különböztetni a sírásfajtákat – néhány hét után Önök is felismerik, hogy mi lehet a gondja (éhes, fáradt, vagy fáj valamije), és így sokkal könnyebb lesz őt megnyugtatni.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Hason fekvésben nem tudja egyik oldalról a másikra tenni a fejét.
- Az izmai túlságosan feszesek.
- Egyik oldali kezét vagy lábát kevésbé mozgatja.
- Hangos zajokra nem reagál.
- Nem ad ki hangot, soha nem sír.
- Fényre nem reagál.
- A mozgó tárgyakat nem követi a szemével.
- Túl lassan eszik, egyáltalán nem szopik, vagy túl sokat bukik.
- Túlságosan nyugtalan, vagy épp ellenkezőleg: nagyon nyugodt, aluszékony.

3 HÓNAPOS KOR

A baba kezei már nincsenek folyamatosan szorosan ökölbe zárva, a hüvelykujja nem simul állandóan a tenyerébe. A gyermek maga is nyújtja ujjait, és mi is könnyedén ki tudjuk nyitni a kezét, például fürdetéskor. A körülötte lévő puha dolgokat tapogatja, markolássza. Ezek általában a feje alatt lévő pelus, a rajta lévő ruha vagy takaró; szeretteinek bőre és haja (amikor kézben tartják), illetve a mellette lévő tárgyak (például plüssfigura, textiljáték).

A harmadik hónap vége felé egyre határozottabban nyúl a látóterében lévő játékok felé. Ez eleinte odacsapást, ütögetést jelent, majd később a tárgyak megfogása lesz jellemző rá. A csecsemő 3 hónapos korában háton fekvé összekulcsolja maga előtt a kezét, és öklét a szájába gyömöszöli. A kezeit, a körülötte lévő tárgyakat és személyeket hosszan nézegeti, miközben különböző hangokat ad, játszik a hangjával. Hason fekvé felemeli a fejét és néhány percre tartani is tudja. Kezével az alkarjára támaszkodik.

A második hónap végén, de 3 hónapos korban már mindenképpen várható, hogy a kisbabájuk visszamosolyog Önökre. Ezt segítheti, ha Önök is gyakran mosolyognak rá, és kedvesen, dallamos, magas hangon beszélnek hozzá.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Ferde a testtartása.
- Teljesen elhárítja, hogy hasra fektetve tegyék le.
- Hason nehezen és alig emeli a fejét, és csak néhány percre tartja meg.
- Még egyáltalán nem támaszkodik az alkarjaira.
- Egyik oldali kezét vagy lábát kevésbé mozgatja.
- Kezei mindig szorosan ökölbe vannak zárva.
- Nem nyúl a tárgyakért, játékokért.
- Könnyű tárgyakat (például csörgőt) még rövid ideig sem képes megtartani.
- Kezeit nem viszi a szájához.
- Hangos zajokra nem reagál.
- Nem ad hangot, nem gőgicsél.
- Fényre nem reagál.
- A mozgó tárgyakat, személyeket nem követi a szemével.
- Nem mosolyog vissza Önökre.
- Túl lassan eszik, egyáltalán nem szopik, vagy túl sokat bukik.
- Túl ságosan nyugtalan, vagy épp ellenkezőleg: nagyon nyugodt, aluszékony.

Ferde a testtartása.

6 HÓNAPOS KOR

A 6 hónapos baba már mindkét irányban hasra tud fordulni, és onnan vissza is fordul a hátára. Gyermekek nagymozgásainak fejlődését az serkenti, ha körülötte minél nagyobb szabad terület van. Ez fogja arra ösztönözni, hogy az elejtett vagy elgurult, távolabb lévő játékok után oldalra forduljon, forogjon, és távolabbra nyúlással próbálja elérni azokat. A felület viszonylagos keménysége is fontos, mert puha ágyon, süppedős paplanon, csúszó-gyűrődő takarókon nehezebb a hely- és a helyzetváltoztatás.

Háton fekve a felé nyújtott játék után nyúl, és azt meg is tudja fogni. Egyik kezéből a másikba is át tudja tenni a játékot. Nemcsak a kezét, hanem a játékokat is a szájába veszi. A kezével és a lábával továbbra is szívesen eljátszik. Hason fekve mindkét karjával, nyújtott könyökkel tud támaszkodni, miközben megemeli a mellkasát. Megfelelő támasztás mellett kis ideig ülve is marad.

Babájuk ekkor már sokáig játszik a saját hangjával, két-három hangból álló szótagokat ejt (például „ábűű”, „gaaaj”, „mba”). Egyre több mindent megért a szülei beszédéből és arckifejezéséből. Ha szólnak hozzá, válaszolhat. Főlé hajolva beszéljenek hozzá minél többet, és várják meg, amíg válaszol!

Egyre szorosabb és mélyebb kapcsolat alakul ki Önök és a kisbabájuk között, a baba már közvetlen hozzátartozóit megismeri. Ha magára hagyják, sírással reagál.

Ebben az időszakban a legtöbb babának folyik a nyála és nyűgösen viselkedik. Ennek az az oka, hogy megkezdődik a fogzás. Az első fogacska (a legtöbb esetben valamelyik alsó metszőfog) általában 5-6 hónapos korban, de előfordul, hogy csak a 9. vagy a 10. hónap környékén jelenik meg.

Ha lehetséges, az újszülöttet hat hónapig kizárólag anyatejjel jó táplálni. Ebben az időszakban azonban – az anyatejes táplálás melletti kiegészítésként – sok baba már szívesen ismerkedik új ízekkel is. A hozzátáplálást ideális gyümölcsökkel kezdeni, például almával vagy őszibarackkal, de a süttőtök, a burgonya vagy a sárgarépa is jó választás lehet. Arra ugyanakkor figyeljünk, hogy az új ízek bevezetése egyszerre mindig csak egyféle ételmiszerrel történjen, először kis mennyiségben, ügyelve a fokozatos-ságra! Ha a gyermek elzárkózik egy új íz kipróbálásától, érdemes néhány nap szünetet tartani, és csak azután tenni egy újabb kísérletet.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Nem fordul hasról hátra, hátról hasra.
- Hason nem alakul ki megfelelő tenyértámasz, stabil fejtartás, mellkasemelés.
- Semmilyen módon nem változtat helyet, még gurulva sem éri el a kiszemelt játékot.
- A játékokért, tárgyakért nem nyúl, nem fogja meg őket.
- Mindig ugyanazzal a kezével nyúl, a másikat kevésbé használja.
- Nem tesz át tárgyat egyik kézből a másikba.
- Nem figyel fel a nevére, a hozzá intézett beszédre.
- Nem keresi a hangot adó tárgyat.
- Abba hagyja a gagyogást.
- A hozzátáplálást/kanalazást alig vagy egyáltalán nem lehet bevezetni, viszont igen gyakran szopik.
- Elalvási és/vagy átalvási nehézségei vannak.

9 HÓNAPOS KOR

Gyermekek mozgásfejlődésének leglátványosabb időszaka ez. Kisbabájuk forog, négykézlábra áll, kúszni-mászni kezd, majd felül, esetleg feláll. Mozcékony, és nagyon élvezi a helyváltogatást. A környezetet úgy kell alakítani, hogy azzal motiváljuk a kúszásra, mászásra, vagyis a lehető legnagyobb teret biztosítsuk számára. A ruházata legyen kényelmes, ami nem akadályozza a mozgásban. Ha a lakásban szabadon van, állandó felügyeletet és biztonságos környezetet igényel.

A kisbaba ebben az időszakban egyre ügyesebben fog és tart, különösen a hüvelyk- és a mutatóujjával. Két játékot is felvesz egyszerre, és össze tudja ütögetni őket. Nagyon szeret pakolászni, kisebb tárgyakat nagyobbakba helyezni. Mindent kézbe vesz, megtapogat, hogy minél jobban megismerje a tárgyakat. Akarattal el tudja engedni őket, valamint egyik kezéből képes őket áttenni a másikba. Ügyeljenek azonban arra, hogy ne legyen veszélyes tárgy a kicsi közelében, amit a szájába vehet!

Szereti az ölbeli, mutogatós, tapsolós mondókákat, dalokat és a kukucs-játékot.

A 9 hónapos baba egyre több mindent megért, és az egyszerűbb kéréseket teljesíti, például: „Gyere ide!”, „Kérem!”, „Nem szabad!”, „Pá-pá”. Mutogatással jelzi, ha valami érdekli, ha kell neki, illetve heves, hangos visítással tiltakozik, sír, ha valami nem az akarata szerint történik, például valamit elvesznek tőle. Idegenekkel kezd másként viselkedni, mint az ismerősökkel (például tartózkodó, visszahúzódik, bizalmatlanul néz, sírva fakad). A tükörképét élvezettel nézegeti, tapogatja a tükröt, grimaszol, mosolyog, hangokat ad.

A kanállal történő etetésnél nyitja a száját, és a kanálról az ajkaival lehúzza a falatot. A kilencedik hónap végére ajánlott elkezdni a puha, darabos ételekkel való ismerkedést is. Felügyelet mellett már olyan ételeket is adhatnak a kezébe, amiket egyedül el tud majszolni, rágcsálni (például kifli, babakeksz, banán). Ez az időszak sok maszatolással jár, gyermekük gyakran belenyúl a tányérba, pohárba, igyekszik megfogni a kanalat, és előfordul, hogy ejtegeti, eldobja az ételt. Fontos hangsúlyozni, hogy mindezt nem rosszalkodásból teszi, csak ismerkedik a környezetével, illetve azokat a mozgásformákat gyakorolja, amikre már képes. A szájához tartott pohárból inni kezd, az ajkai a peremre zárulnak. Ha van cumisüvege, önállóan meg tudja tartani.

Fürdetéskor és pelenkázáskor együttműködik, és amikor öltöztetik, vetkőztetik, segíteni próbál.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Nem fordul hasról hátra, hátról hasra.
- Hason nem alakul ki megfelelő tenyértámasz, stabil fejtartás, mellkasemelés.
- Semmilyen módon nem változtat helyet, még gurulva sem éri el a kiszemelt játékot.
- Szokatlan módon változtat helyet: háton fekvé araszol, popsín csúszkál.
- Kúszás során csak az egyik oldali végtagjait használja.
- Ültetett helyzetben rögtön eldől, lefekszik.
- A játékokért, tárgyakért nem nyúl, nem fogja meg őket.
- Mindig ugyanazzal a kezével nyúl, a másikat kevésbé használja.
- Nem tesz át tárgyat egyik kézről a másikba.
- Apró tárgyat (például zsinórt, főtt répadarabot, almaszeletet) még gereblyező mozdulattal sem képes felmarkolni.
- Nem pakol ki dobozból, tálból, fiókból.
- Nehezen engedi el a játékokat, nem ejt, nem dobál, nem gurít.
- Nem figyel fel a nevére, a hozzá intézett beszédre.
- Nem keresi a hangot adó tárgyat.
- Abbahagyja a gagyogást.
- Nem játssza, nem kedveli a kukucs-játékot.
- Nem ad át tárgyat, még akkor sem, ha kinyújtott kézzel kéri tőle.
- Mondókázásnál nem utánozza a kézmozdulatokat.
- A hozzátáplálást/kanalazást alig vagy egyáltalán nem lehet bevezetni, viszont igen gyakran szopik.
- Elalvási és átalvási nehézségei vannak.
- Általában nyugtalan, nehezen lecsillapítható.
- Magát ütögeti, a fejét esetleg a földhöz vagy más felülethez veri.

12 HÓNAPOS KOR

Ebben az időszakban gyermekük a legtöbb időt kúszással vagy mászással tölti, s így bárhová könnyedén eljut a lakásban. Emellett bútorokba kapaszkodva feltérdel, majd feláll. A felállás olyan helyen sikerül először, ahol jól meg tud kapaszkodni, például a járóka vagy a kiságy rácsában. Később a bútorok mentén kapaszkodva, oldalazva lépeget. A legtöbb kisgyermek 12–15 hónapos kor között kezd el önállóan járni. Általában két közeli bútor vagy két felnőtt között teszi meg első önálló lépéseit.

Abban leli örömét, hogy a tárgyakat kipakolja a kosárból, a dobozból, és néha megpróbál egy-egy kisebb tárgyat belerakni egy nagyobbba, vagy fordítva. Finoman, pontosan nyúl a játékokért, és egy-másra helyezi őket. Ujjhegyeivel meg tud fogni apró tárgyakat is (kenyérfalet, kekszdarab, mazsola, madzag). Szívesen megkaparintja már a ceruzát, krétát, és próbál nyomot hagyni a papíron, táblán, aszfalton. Nagy lendülettel firkál.

Ha valamit szeretne megkapni, amit nem ér el, akkor a mutatóujjával rámutat a tárgyra. Fejrázással vagy a „nem” szóval jelzi, ha valamit nem szeretne, és egyértelmű gesztussal vagy igennel jelzi, ha szeretne valamit. Több mint tíz egyszerű tárgyat vagy gyakori cselekvést kifejező szót megért. Sokat halandzsázik. A saját és a közeli hozzátartozói nevét felismeri, például felfigyel rá, illetve rátekint a személyre, akiről épp szó van. Utánozza a látott mozdulatokat (például tapsolás, „pá-pá”). Érdekes olyan gyermekdalokat, mondókákat mondani a gyermeknek, amiket különféle mozdulatokkal lehet kísérni (például „Csip-csip csóka...”, „Fújja a szél a fákat...”, „Lóg a lába lóga...”, „Borsót főztem...”). Kérésre ismerős tárgyra mutat. Képeskönyvet nézeget.

Ebben az életkorban egyszer csak megjelennek az első kimondott szavak, melyek leggyakrabban a már igen változatos gagyogásból bukkannak elő. Ha ebben szülői bátorítást, megerősítést kap a gyermek, akkor előbb-utóbb elkezd használni őket. Ezek lehetnek valódi szavak (papa, baba, mama), lehetnek hangutánzó szavak (vau, múúú, bee), vagy csak szótöredékek (ápa = lámpa; dadda = labda).

A gyermek étkezés során megkísérli a kanalizást, esetleg kézzel nyúl a tányérba, és az ételt a szájához viszi. Tulajdonképpen mindegy, hogyan próbálkozik, ebben a korban még nem kell az evőeszközhöz ragaszkodni. A bátrabbak akár már a felnőttek ételihez hasonló állagúakat kóstolgatnak, míg a visszahúzódobbak maradhatnak az egyszerűbben elfogyasztható vagy a puhább ételekkel való próbálkozásnál. Fontos, hogy türelemmel segítsenek a gyermeküknek, és egy-egy hárítás után is igyekezzenek megkínálni új ízű, új állagú falattal. A pohárból történő ivás gyakorlására is célszerű időt szánni, mert a cumisüveg használata hátráltatja a nyelv és a száj összetettebb mozgásainak begyakorlását.

Gyermeük az öltöztetésnél már segít Önöknek: amikor a kezét a ruha ujjába illesztik, igyekszik átdugni, és fölemeli a lábát a cipő, zokni vagy a nadrágszár fölhúzásához. Tisztálkodásnál fogja a szivacsot, a fésűt, a fogkefét, és a megfelelő testrészhez viszi.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Semmilyen módon nem változtat helyet, nem tud gurulni, kúszni, mászni.
- Szokatlan módon változtat helyet, például a popsiján csúszva közlekedik.
- Nem tud fokozatosan leülni, csak eldől, mint egy „liszteszák”.
- Álló helyzetben a lábtartása eltérő, például lábujjhegyen áll.
- Még nem tud kapaszkodva felállni.
- Egyik kezét feltűnően hanyagolja.
- Az apró tárgyakat nem veszi észre.
- Az apró tárgyakat nem tudja felcsippenteni.
- Nem tud betenni, rátenni.
- Beszédre, zajokra nem reagál.
- Feltűnően figyel az Önök arcát, szájmozgását.
- Nem figyel a nevére.
- Tárgyakra a kezével, a mutatóujjával nem mutat.
- Képeskönyv nézegetésekor tárgyképeket nem ismer fel, és nem mutat rájuk.
- Csendben játszik, nem ad hangokat.
- Nem próbál darabos ételt rágcsmálni, csak pépeset eszik.
- Nem szokott még egyszerű ruhadarabot levenni (sapka, zokni).
- Nehezen megnyugtatható, vagy gyakran sírva ébred.

18 HÓNAPOS KOR

Gyermekek mostanra már valószínűleg ügyesen jár egyedül, de az sem baj, ha még csak most kezdi el. Ha egyébként ügyesen mászik, támaszkodva sétálgat, akkor idővel magától is el kell indulnia. A már egy ideje két lábon közlekedő gyermek tipegő járása összerendezettebbé válik, de az akadályok vagy a szorongás bizonytalansághoz, esetleg eséshez vezethetnek. Álló helyzetből a földön lévő játékért lehajol vagy leguggol, és innen feláll. Vannak, akik még megkapaszkodnak egy bútorban, de az ügyesebbek kapaszkodás nélkül is könnyedén változtatják testhelyzetüket. A gyermek szeret „cipekedni”, és már hozni-vinni tudja a játékait. Ebben az időszakban előfordulhat, hogy a játékok kevésbé kötik le a figyelmét; mindegyikkel rövid ideig játszik, és már indul is tovább, mert nagyon élvezi, hogy bárhová eljuthat. Figyeli, és utánozza az Önöktől látott cselekvéseket, például törölget, kalapál, keverget. Gyermekek kézmozgása is egyre ügyesebbé válik, és a ki-be pakolászás során egyre kisebb résekbe, lyukakba györmöszöli a játékokat. A pontosan illeszkedő formákat méretük és formájuk szerint is próbálja a helyükre tenni.

Egyes gyermekek, főként a kislányok akár már többszavas mondatokban is beszélhetnek, míg a többség inkább csak néhány egyszerűbb szót, szókezdeményt használ. Az ilyen korú gyermek már állathangokat is tud utánozni (például „vau-vau”, „búú” stb). Első megjelenő szavai többnyire főnevek; általában kevesebb igét használ. Ezeket akár a felnőtt nyelvben előforduló formában is mondhatja, például „baba”; vagy akár ennek töredékeként („ba”); vagy hangutánzó szóként („oá”); vagy akár saját maga alkotta szóként („dudu”). Ezeket akkor könyvelhetjük el valódi szavakként, ha a gyermek következetesen mindig ugyanazt a tárgyat, jelenséget nevezi meg vele. Fontos, hogy türelemmel próbálják kitalálni, mit szeretne mondani a gyermekük. Ebben a korban már kérésre egy-egy képre, tárgyra, állatra ismerős képeskönyvben rámutat. Folyamatosan mutogat mindenre, ami a lakásban található, és közben szeretné Önöktől hallani a tárgyak nevét, még akkor is, ha már aznap sokszor hallotta. Beszéljenek hozzá minél többet, és nézegessenek képeskönyvet!

A gyermek ragaszkodik ahhoz, hogy önállóan végezhesen dolgokat, és büszke az eredményeire. Az étkezéseknél a közös asztalnál ül, és önállóan, de még maszatosan eszik a kanállal. Jól harap és rág. Próbál egyedül vetkőzni, zoknit, sapkát, cipőt vagy kesztyűt levenni. Ebben a korban az öltözködés, a pelenkacsere nehézkessé válhat, különösen, ha a szülők ragaszkodnak a régi, háton fekvős megoldáshoz. Vannak gyermekek, akik könnyebben válnak partnerré, ha már álló helyzetben történik a tisztába tevés. Mivel gyermekük beszédértése is rohamosan fejlődik, érdemes minden önkiszolgálással kapcsolatos tevékenységet előre, röviden jelezni neki, hiszen így ezek nem érik váratlanul őt.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Még nem jár önállóan.
- Kapaszkodva sem szokott még leguggolni és felállni.
- Egyensúlyából ülő és álló helyzetben is könnyen kibillen (meginog, eldől, elesik).
- A járása bizonytalan.
- Nem szokott még egyszerű mozdulatokat utánozni.
- Többelemlő építkezés, rakosgatás, ki-be pakolás még nem jellemzi a tevékenységét.
- Formákat nem igyekszik összeilleszteni.
- Mindennapi, ismert használati tárgyakkal nem játszik megfelelően, és/vagy a játéktárgyak nem keltik fel az érdeklődését.
- Kézhasználata ügyetlen, egyik kezét kevésbé használja.
- Neve hallatán tekintetkapcsolatot nem keres, a nevére nem figyel fel.
- Ölbéli éneklés, mondókázás közben nem figyel, nehéz ölben tartani, a figyelmét megszerezni.
- Tiltásra nem reagál, nem figyel.
- Feltűnően figyel az Önök arcát és szájmozgását.
- Képeskönyv nézegetésekor tárgyképeket nem ismer fel, és nem mutat rá a képekre.
- Nem próbálja utánozni a felnőttek beszédét.
- Egyáltalán nincsenek jelentéssel bíró szavai, szókezdeményei, hangutánzó szavai.
- Kéréseit, szándékát nem jelzi. Tárgyakra a mutatóujjával nem mutat.
- Nem próbál darabos ételt enni, csak pépeset eszik.
- Még nem próbál evőeszközt használni.
- Csak cumisüvegből iszik.
- Nem tud egyszerű ruhadarabokat (zokni, sapka, cipő) levenni.
- Éjszaka nehezen lehet visszaaltatni.

2 ÉVES KOR

Gyermeükre leginkább a mozgásban levés a jellemző. Folyton cipekedik, hurcol magával valamit, tesz-vesz, rakosgat; ébren töltött ideje legjavában megállás nélkül dolga van. Ebben az életkorban gyermekük már nemcsak sík felületen, hanem egyenetlen talajon is tud járni. Irányt változtatva futkározik. Felügyelet mellett korlátba vagy falba kapaszkodva egyedül próbál fel-le lépegetni a rövidebb (3-4 fokos) lépcsősoron. Ágyon vagy földön páros lábbal ugrál, alacsony lépcsőfokról, járdaszegélyről leugrik. Amennyiben az önálló járás később alakult ki (1,5 éves kor körül), a futás és az ugrás elsajátítása is későbbre várható (2–2,5 éves kor között).

Gyermeük már egyre több, akár három-négy elemből is képes tornyot építeni. A formák egymásba illesztése lesz az egyik fő foglalatossága: különböző méretű és alakú dolgokat próbál egymásba rakni. Kétéves korra már három alapvető alakzatot, a kört, a négyzetet és a háromszöget azonosítani tudja, és képes a helyére illeszteni őket. Egyszerre két különféle játékkal játszik (például a babáját játék autóba, babakocsiba ülteti, ágyba fekteti; a játék járművel szállít valamit). A kupakot, doboztetőt megpróbálja lecsavarni. Szívesen „rajzol” homokba, porba, papírra körkörös firkálva, vonalakat húzogatva.

Mivel csakis az Önökkel való kapcsolat által képes az anyanyelvet elsajátítani, ezért ebben a szakaszban fokozottan kell arra figyelniük, hogy megfelelő beszédmintát közvetítsenek számára. Gyakran kérdegeti a tárgyak nevét („Mi ez?”, „Ez mi?”). Két szót vagy szókezdeményt összekapcsol, és egyszerű mondatokat használ (például „Apa dolgoz”, „Vau-vau eszik.”). Saját magát már meg tudja nevezni, általában úgy, ahogy Önök szólítják. Az egyszerű utasításokat (például „Kérem a labdát!”, „Tedd a kosárba a kockát!”) megérti és végrehajtja. Képeskönyvben a számára ismerős képeket kérésre megmutatja. Figyeli a többi gyermeket. Többnyire egymás mellett játszanak, de már egyszerű, főleg mozgásos játékokat kezdeményezhetnek. Üdvözik egymást, tárgyakat átadnak, megmutatnak a társaiknak is.

18 hónapos korra a kisgyermekek többsége már *próbál önállóan is enni*. Kanalazáskor a falatot már meríteni tudja a tálból, és a kanalat megfordítás nélkül a szájához emeli. A legtöbb állagú étellel jól boldogul. Legtöbbször elég csak apró falatokra vágni a keményebb darabokat, és a zöldségfélét sem kell külön pürésíteni. Nagyobb ételekből, gyümölcsből, kekszből egyre ügyesebben harapja le a megfelelő méretet, és megrágás után biztonsággal nyel. Van olyan gyermek, aki a kevert állagot (darabok a pépesben) nem szereti, mások pedig még váltogatják a kéz, illetve a kanál használatát. Fontos, hogy az étrendje egyre inkább a családi menühöz igazodjon; ekkor már a (nem túl fűszeres, alkoholmentes) főételek is fogyaszthatóvá válnak számára.

Egyszerű ruhadarabokat, sapkát, cipőt már fel tud venni, és a karját bedugja a ruha ujjába. Fürdés-kor segít szappanozni, és a törölközésben is segédkezik. Többnyire jelzi, ha pisis vagy kakis a pelenkája.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Vezetve tud csak járni, álló helyzetben bizonytalan.
- A járása bizonytalan.
- Egyensúlyából könnyen kibillen.
- Lépcsőn csak mászva közlekedik, vagy ha mindkét kezét fogják.
- Mindennapi, ismert használati tárgyakkal nem játszik megfelelően (eldobja, pörgeti őket), és/vagy a játéktárgyak nem keltik fel az érdeklődését.
- Az egyik kezét feltűnően elhanyagolja, vagy sokkal ügyetlenebb vele, mint a másikkal.
- Az összerakós játékok részeit nem próbálja, vagy nem tudja a helyükre illeszteni (formákat, építőelemeket, pontosan illeszkedő részeket).
- Nem próbál, illetve nem tud tárgyakat egymásra tenni.
- Nem próbál, illetve nem tud felületen nyomot hagyni (kézzel maszatolni, ceruzával firkálni, krétával/ecsettel dolgozni).
- Nehéz felkelteni a figyelmét, nem követi a mutatót, a tekintet irányát.
- A kortársakkal való kezdetleges játék még hiányzik. Nem szeret más gyermekek közelében lenni.
- A neve hallatán tekintetkapcsolatot nem keres, a nevére nem figyel.
- Nem ért meg egyszerű utasítást (például „Kérem a labdát!”, „Tedd a pohárba a ropit!”).
- Képeskönyvben nem mutat meg tárgyképeket.
- Szívesen ül egészen közel a tv-hez, vagy nagyon hangosra állítja.
- A nevére nem figyel.

3 ÉVES KOR

Gyermekek feltehetően már óvodás, vagy éppen most készülnek a beszoktatásra. Lehet, hogy az édesanya is most kezd el újra dolgozni. Az egész család életében nagy változás ez. A gyermekek nagyon különbözőképpen élik meg az első óvodai életévüket. A legtöbb gyermek számára több hónapba telik (nemritkán akár egy teljes évbe is), mire az óvodai közösségbe beszokik, és elfogadja, elsajátítja az alapvető óvodai szabályokat.

Hároméves korra a gyermekük már képes futás közben is hirtelen megállni, gyorsan és élesen bekanyarodni, megfordulni. Kialakul a váltott lábas lépcsőzés, ami már nemcsak felfelé, hanem rövidebb lépcsősoron lefelé is sikerül kapaszkodás nélkül. Ha gyermeküknek van lehetősége háromkerekű vagy kitémasztós biciklit használni, megtanulja a pedállal hajtást.

Már nemcsak firkálgat, de bemutatás után kört is képes rajzolni. Azt is tudja saját testképének fejlődésén keresztül, hogyan néz ki egy ember. Az arányok még nem pontosak, többnyire csak egyetlen vonal jelzi a végtagokat és olykor a törzset is, de rajzán az emberi test már felismerhető. Először a fej kidolgozottsága lesz jobb, a többi testrészé csak később. Egyszerű háztartási eszközökkel és számmal is megtanul bánni; felügyelet mellett hámozóval, kenőkéssel, kalapáccsal, csavarhúzóval, fogóval már segíteni is tud. Önállóan, tisztán eszik, kis segítséggel öltözködik.

Ha a gyermekük későn kezdett beszélni – 2 éves kora körül vagy azután –, de néhány szókapcsolatot már használ, akkor valószínű, hogy behozza a társait, és hamarosan megjelenik a mondatalkotás. Ebben a korban a beszéde már idegenek számára is egyre inkább érthetővé válik. Sokat kérdez, és a kérdésekre válaszol. Köznapi kifejezéssel ezt az életkort „Miért? korszaknak” is szoktuk nevezni. Ilyenkor csakúgy, mint a korábbi „Mi ez?” korszakban, az Önök feladata türelmesen kielégíteni a gyermek természetes kíváncsiságát.

Ebben a korban a kisgyermek már képes egy életkorának megfelelő témájú történetre (például egy egyszerű láncmesére) akár 8-10 percig is figyelni, még akkor is, ha a könyvben csak néhány illusztráció kíséri a mesét. Meséljenek neki mindennap!

Gyermeük nappalra már szobatiszta, és időben jelzi, ha pisilnie vagy kakilnia kell. Ugyanakkor az ürítési funkciókban akár az óvodában, akár otthon, ébren és alvás közben is megeshet egy-egy „bal- eset”. Ötéves kor alatt semmiképp nem tekintjük kórosnak a bepisilést, s ha megtörténik, a gyermeket nem szabad megbüntetni vagy megszégyeníteni.

MIKOR FORDULJUNK VÉDŐNŐHÖZ, HÁZI GYERMEKORVOSHOZ VAGY HÁZIORVOSHOZ?

- Koordinátatlan a mozgása, gyakran esik, terepen bizonytalanul fut, nem mászik ügyesen.
- Veszélyérzete nem alakult ki.
- Folyamatos mozgásban van, meg nem áll.
- Nagyon passzív, bátortalan, keveset mozog, bizonytalan a mozgása, túl óvatos, félős.
- A mozgó játékokat (hinta, libikóka, forgó játék) nem szereti, fél rajtuk.
- Lábbal hajtható járműre (kismotor, futóbicikli, tricikli) nem ül szívesen, vagy nem halad vele ügyesen.
- A lépcsőn csak kézfogással tud menni, vagy kapaszkodva és mindig mellélépéssel.
- Állva nehezen tudja a labdát célirányosan eldobni és közelről elkapni. Álló helyzetben nem tud ügyesen belerúgni a labdába.
- Nem tudja egyedül elfoglalni magát, és csak segítséggel tud játszani, esetleg nem játszik, inkább a folyosón szaladgál.
- Közös játékokba nem kapcsolódik be.
- Nem szívesen rajzol, és a rajzán a vonalak nem különülnek el a firkától.
- Kerüli a maszatos játékokat (gyurmázás, festés, ragasztózás, agyagozás).
- Nem utánozza a mondókákat, dalokat, amelyeket az óvodai csoportban énekelnek/mondanak.
- Általában nem figyel fel az óvodai zajban a nevére, rendszerint ő az utolsó, aki pakolni kezd.
- A környezet hangjaira túl érzékeny, vagy nem figyel fel rájuk.
- Gyakran ismétli meg a kérdést, vagy mindig ugyanarról a témáról beszél.
- Csak egy-egy szóval kommunikál, nem alkot szókapcsolatokat vagy egyszerű mondatokat.
- Beszéde nem folyamatos, töredezetté válik, sűrűn fordulnak elő benne megakadások és ismétlések.
- A közösségben egyáltalán nem beszél a társaival vagy a gondozóival.
- Autoagresszív (a fejét üti, karmolja; harapja magát, de megfigyelhető másokra irányuló, indokolatlannak tűnő fizikai agresszivitás is).
- Az étkezéshez használt tárgyakat nem a rendeltetésüknek megfelelően használja (pörgeti vagy a fejére teszi a tányért, kiönti a vizet a pohárból).
- Nem használ, vagy ügyetlenül használ evőeszközt, poharat.
- Nem fogad el új ízezt, szűk az ételek repertoárja.
- Nagyon válogatós, csak bizonyos állagú, hőmérsékletű és színű ételeket fogyaszt.
- Szobatisztasága kialakult, de sokszor bepisil, és nem jelzi szükségletét.

KI TUD SEGÍTENI A TOVÁBBIAKBAN?

Az első életévekben elsősorban az egészségügy (házi gyermekorvos, vegyes praxisú háziorvos) feladatai közé tartozik a fejlődés nyomon követése és a megkésett vagy eltérő fejlődésminet minél korábbi felismerése. Önök (a védőnővel együtt) a védőnő által továbbított vagy átadott megfigyelésen alapuló szülői kérdőív segítségével tudják követni a gyermek fejlődését. Mivel az előzőekben felsorolt tüneteknek lehetnek szervi okai, ezért első lépésben a védőnőt és/vagy a gyermeket ellátó háziorvost kell felkeresniük. Amennyiben a védőnőnek jeleznek, és benne is megerősödik a gyanú, a házi gyermekorvoshoz vagy a vegyes praxisú háziorvoshoz irányítja Önöket. Érzékszervi eltérés gyanúja esetén közvetlenül irányíthatja Önöket az egészségügyi szakellátás felé. Amennyiben a házi gyermekorvos, háziorvos valamilyen problémát észlel a gyermeknél, járóbeteg-ellátásba vagy a betegsége/állapota szerint illetékes fekvőbeteg intézménybe/osztályra irányítja.

Ha a gyermekneurológus és/vagy más, a gyermek vizsgálatában részt vevő szakorvos (neonatólógus, csecsemő és gyermek fül-orr-gégegyógyász, audiológus, szemész, gyermekrehabilitációs szakorvos, ortopéd szakorvos, gyermek- és ifjúságpszichiáter) eltérést talál a gyermek fejlődésében, és úgy ítéli meg, hogy a gyermek **korai fejlesztést, terápiás ellátást igényel**, a gyermeket **18 hónapos kora előtt** közvetlenül az ellátást biztosító járási pedagógiai szakszolgálathoz vagy a korai fejlesztést szakszolgálati feladatként ellátó intézménybe, például korai fejlesztő központba, küldi. A szakorvos által felállított diagnosztikai vélemény és terápiás javaslat alapján a szakértői bizottság kiállítja a szakértői véleményt, és megkezd a gyermek korai fejlesztését. **18 hónapos és 3 éves kor közötti** gyermek esetében a szakorvos a megyei vagy az országos hatókörrel rendelkező szakértői bizottság felkeresését javasolja. **3 éves kor** felett a járási pedagógiai szakszolgálat az illetékes. Amennyiben orvosi vélemény nem áll rendelkezésre, 0–3 éves kor közötti gyermek esetében a megyei pedagógiai szakszolgálat megkeresése a megfelelő út.

A gyermek korai fejlesztése alapesetben a pedagógiai szakszolgálati intézményben történik, ahol gyógypedagógusból, mozgásfejlesztő szakemberből (gyógytornász, szomatopedagógus, konduktor) és pszichológusból álló szakmai team tud segítséget nyújtani a gyermek további fejlődésének érdekében. Ha a szolgáltatás igénybevétele a pedagógiai szakszolgálati intézményben, korai fejlesztő centrumban nem oldható meg, a gyermek fejlesztésére otthoni ellátás keretében vagy a gyermek gondozását végző intézményben kerül sor (például bölcsőde, Biztos Kezdet Gyerekház). A foglalkozások egyéni vagy

csoportos formában zajlanak; a gyermek a szülővel együtt heti rendszerességgel vesz részt a foglalkozásokon. A fejlesztés a *kis lépések* elvére építve célozza meg azokat a fejlődési lépcsőfokokat, amikor a különböző funkciók a legalkalmasabbak a fejlesztésre.

Amennyiben a gyermek fejlődésében megkésettség tapasztalható, de nem indokolt a korai fejlesztése, a megfelelő fejlődési ütem elérése érdekében a járási pedagógiai szakszolgálat nevelési tanácsadás vagy logopédiai ellátás keretében látja el.

MELYIK TERÁPIÁS MÓDSZERT VÁLASSZUK GYERMEKÜNK ÉS/VAGY A CSALÁDUNK SZÁMÁRA?

A terápiák sokasága nagy választási lehetőséget kínál a családok számára. Mégis érdemes megfogadni azt a mondást, hogy a „**kevesebb néha több**”. A szakemberek az első találkozás után segítenek kiválasztani azokat a terápiákat, amelyek a gyermek pszichomotoros fejlődése szempontjából a legideálisabbak. Fontos továbbá, hogy ha bármilyen problémájuk adódik, **bizalommal forduljanak a gyermeküket kezelő szakemberek felé**, hiszen csak így tudnak Önöknek segíteni, vagy esetleg más szakembertől további segítséget kérni.

A gyermek fejlődése szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy probléma esetén **minél korábbi életkorban elkezdődjön a fejlesztése, ezért ha szülőként felmerül Önökben a probléma gyanúja, akkor mindenképpen forduljanak szakemberhez!**

FELHASZNÁLT IRODALOM

- KEREKI J. – TÓTH A. (szerk.) (2019): *Lépések. Módszertani kézikönyv a kora gyermekkori intervencióban dolgozó szakemberek számára*. EFOP 1.9.5 A kora gyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztése projekt. Budapest, Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft.
- KEREKI J. et al. (2020): *Gyermekút. Módszertani kézikönyv*. EFOP 1.9.5 A kora gyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztése projekt. Budapest, Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft.

GYERMEKÚT

A KORA GYERMEKKORI INTERVENCIÓ ÁGAZATKÖZI FEJLESZTÉSE

EFOP-1.9.5-VEKOP-16-2016-00001

Projekt szakmai vezető:

Kereki Judit

Szerzők:

Szabóné Harangozó Andrea és Kereki Judit

Tevékenységkoordinátor:

Kereszti Mariann

Budapest, 2020

**CSALÁDBARÁT
ORSZÁG**
NONPROFIT KÖZHASZNÚ KFT.

Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft.

Székhely: 1134 Budapest, Tüzér utca 33–35.

E-mail: gyermekut@csbo.hu

www.gyermekut.hu

EFOP-1.9.5-VEKOP-16-2016-00001

A KORA GYERMEKKORI INTERVENCIÓ ÁGAZATKÖZI FEJLESZTÉSE

CSALÁDBARÁT ORSZÁG NONPROFIT KÖZHASZNÚ KFT.

SZÉKHELY: 1134 BUDAPEST, TÜZÉR UTCA 33-35.

E-mail: gyermekut@csbo.hu

www.gyermekut.hu